

Stockholm den 2020-11-26

Till

Utbildningsdepartementet

Attentions remissvar på ”En annan möjlighet till särskilt stöd. Reglering av kommunala resursskolor” SOU 2020:42. Delbetänkande av utredningen om elevers möjligheter att nå kunskapskraven.

Riksförbundet Attention är en intresseorganisation för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och deras familjer. Vi företräder personer med egna funktionsnedsättningar, anhöriga och personal som möter våra grupper inom till exempel skola, vård, socialtjänst, arbetsförmedling och försäkringskassa. Bland våra medlemmar finns personer med ADHD, ASD/Aspergers syndrom, Tourettes syndrom, språkstörning samt personer med nedsatt förmåga att läsa, skriva och räkna. Attention har omkring 15 000 medlemmar i 60 lokala föreningar runt om i landet.

Inledande kommentarer

Riksförbundet Attention har tagit del av delbetänkandet *En annan möjlighet till särskilt stöd. Reglering av kommunala resursskolor* som behandlar för oss mycket viktiga frågor.

Mellan fem till sju procent av alla elever i skolan har någon form av NPF-problematik, vilket motsvarar runt två elever i varje klass. Dessa elever har ofta behov av någon form av stöd, såväl pedagogiskt som socialt, för att klara av skolans mål. De utgör också en majoritet av de elever som behöver stöd i form av placering i resursskola, något som också framgår av utredningen. Att många av dessa elever idag går ut ur svensk skola utan att uppnå skolans mål är otroligt problematiskt för eleven, vårdnadshavaren och i slutändan också hela samhället. Detta sker dessutom trots att skollagen tydligt säger att alla elever ska ges möjlighet att uppnå skolans mål och få den hjälp och det stöd som krävs för att uppnå sin fulla potential.

Attentions skolplattform utgår från att det ska finnas en fungerande skola för alla, där alla elever med eller utan funktionsnedsättning ska ges samma möjligheter att utifrån sina förutsättningar nå skolans mål. Vi menar att det är viktigt att det finns en inkluderande tanke i skolans förhållande till det samhället vi lever i. Elever med NPF kommer gå ut skolan och ska fungera tillsammans med individer utan diagnos i ett och samma samhälle. Därför har vi som långsiktigt mål att det ska finnas så pass stor flexibilitet i den ordinarie skolverksamheten att lösningar så som resursskolor inte ska vara nödvändiga. Där är vi inte idag och därför behöver vissa elever andra lösningar så som exempelvis placering vid resursskola.

I en enkät som vi skickade ut inför skolstart hösten 2020 uppgav 76 procent av de svarande vårdnadshavarna till elever i grund och gymnasieskolan med NPF att de känner oro inför att barnet inte ska få den hjälp som hen behöver för att nå målen och 68 procent känner oro inför att barnet inte vill gå till skolan. Det är därför angeläget att se över skolsituationen i stort och att de lösningar som finns, så som resursskolor, regleras och används på bästa sätt för de elever som verkligen behöver det. Det är viktigt att komma ihåg att det också handlar om att

dessa elever vistas i en skolmiljö som idag konstant signalerar att de är annorlunda och inte tillhör normen. Vi måste därför se skolans funktion som inkluderande inte bara kunskapsmässigt utan även socialt för att vidga normen.

Kommentarer till utredningen

3.1.5 Utredningens syn på inkludering

Attention ser positivt på användandet av begreppet inkluderande lärmiljöer och att man understryker att det innebär att skolan ska anpassa såväl fysiska som pedagogiska och psykosociala lärmiljöer. Det är också positivt att utredningen lyfter fram att möjligheten till flexibilitet redan nu är stor enligt skollagen. Dock menar vi att det utifrån nuvarande lagstiftning finns stora implementeringsproblem. Vi önskar att det tydliggörs att inkluderande lärmiljöer är skolans ansvar och att ekonomi eller organisatoriska problem inte får utgöra hinder för den enskilda eleven att få sådana lösningar som gör att hen kan nå skolans mål, och uppnå sin fulla potential.

3.4.2 Överväganden inför särskild undervisningsgrupp

Attention delar utredningens bedömning att skolhuvudmännen ibland har en orealistisk bild av hur mycket anpassning eleven med funktionsnedsättning kan få i ordinarie klass. Vi ser med oro på att åtgärder och insatser dras in och att elever med funktionsnedsättningar får mindre anpassad undervisning, mindre hjälp och att anpassningarna anses kosta för mycket. Det är dessutom intressant utifrån uppfattningen att elevens behov av stöd ses helt kopplat till individen själv och inte att behovet av stöd också uppstår i relation till förhållningssätt eller att undervisning sker på ett sätt som inte fungerar utifrån elevens funktionsnedsättning. Här är det uppenbart att mer kunskap om funktionshinder måste tillföras de som arbetar i skolan. Vi önskar därför att utredningen bör lägga fram förslag som kräver att huvudmannen har en plan för fortbildning för den personal som redan nu är yrkesverksam i skolan.

3.6.2 Efterfrågan på resursskolor

Personalens kompetens

Attention ser positivt på utredningens utgångspunkt som innebär att den ordinarie skolan ansvarar för och ska vara flexibel i anpassning av läromiljö och andra hjälpmedel till alla elever som har behov av hjälp och stöd.

För att detta ska fungera på ett bättre sätt än idag behövs ökade resurser i form av fler och bättre pedagogiskt utbildad personal som har kunskap och kompetens att arbeta med elever med behov av stöd. Detta gäller även för resursskolor, där det i regel finns en större kunskap kring anpassning av undervisning utifrån elevens funktionsnedsättning, även om den kunskapen inte heller alltid är adekvat eller tillräcklig.

Vi ser det som djupt problematiskt att det ofta är personal utan kunskap om NPF och utan pedagogisk utbildning som i många fall blir huvudansvarig för undervisningen av elever med behov av extra stöd eller som har särskilda behov. Enligt en nyligen publicerad forskningsöversikt från Linköpings universitet framgår att det ofta i praktiken är elevassistenten som blir den primära undervisaren för eleven med särskilda behov. Forskningsöversikten visar dessutom att det finns en stor risk att en lärare i mindre utsträckning anpassar sin undervisning utifrån elevens behov om eleven har tillgång till en

elevassistent.¹ Det är otroligt viktigt att ha med sig att elever med NPF är en av de elevgrupper som oftast har störst behov av undervisning av lärare och personal med pedagogisk utbildning och kompetens.

Kommentarer direkt knutna till förslagen

4.1 Bedömning angående bestämmelserna om särskild undervisningsgrupp

Utredningens bedömning: *Dagens regler om placering av elever i särskild undervisningsgrupp bör behållas oförändrade.*

Attention instämmer i förslaget. Dock ser vi att implementeringen av reglerna inte fungerar i praktiken. De krav som ställs för att få särskilt stöd (och tilläggsbelopp) är väldigt höga och dessutom varierar de beroende på skolhuvudman på ett sätt som är inte är rättssäkert och som måste ses över. De stora regionala skillnaderna leder till att det beror på vilken kommun du bor i huruvida du får rätt hjälp i tid. Vi vill också att det ska poängteras att en placering aldrig får bli en möjlighet för ordinarie skola att slippa genomföra särskilda lösningar i ordinarie skolverksamhet, inte heller får ekonomiska skäl eller skäl kopplade till skolans resultat vara drivande vid placering på resursskola.

Mot bakgrund av detta anser vi att det bör sammanställas riktlinjer och krav kring anpassningar och placeringar, som kan följas av alla skolhuvudmän för att få en större likvärdighet över hela Sverige.

Vi är vidare kritiska till utredningens ställningstagande som framgår på sida 112 [*...lagens krav på särskilda skäl markerar att åtgärden särskild undervisningsgrupp inte ska tillgripas i första taget för de elever som har behov av särskilt stöd och att de också understryker att möjligheten att organisera stödet inom elevens ordinarie grupp med extra anpassningar först måste prövas och bedömas som otillräcklig.*] Vi menar att det måste finnas en individcentrerad syn på anpassningar, stöd och särskilda behov. Det ska inte finnas en och samma ”behovstrappa” som alla elever behöver följa. För vissa elever kan det vara väldigt tydligt på ett tidigt stadium att resursskola är det bästa alternativet. Det ska då kunna ske skyndsamt, utan att alla insatser prövas i en utdragen process.

4.2 Förslag om reglering av kommunala resursskolor

Utredningens förslag: *En kommun får vid vissa grundskoleenheter begränsa utbildningen till att avse elever i behov av särskilt stöd (resursskola). Kommunen beslutar om placering av en elev vid en resursskola. En sådan placering ska grundas på elevens behov och förutsätter elevens vårdnadshavares medgivande. Placeringen ska regelbundet följas upp och utvärderas. För sådana kommunala resursskolor gäller inte skollagens regler om placering, rätt att gå kvar i en viss skola eller att elever ska ha nära till skolan.*

Attention tillstyrker förslaget. Vi ser dock behov av ett tillägg utifrån ett barnrättsperspektiv. **Vi vill att det tydliggörs att beslut ska fattas utifrån barnets bästa och att den berörda eleven, utifrån egen förmåga och mognad, ska få vara delaktig i beslutet.** Av art. 12 i barnkonventionen framgår att ett barn, utifrån förmåga att bilda egna åsikter har rätt att fritt uttrycka sig i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till ålder och mognad.

Vi vill också se att det läggs tydligare krav på huvudmannen att skyndsamt ge varje elev det stöd som hen har rätt till. Bland annat måste antal platser vid resursskola möta behovet

¹ Lindqvist, Östergren & Holme, 2020, *Elevassistenter i skolan - en forskningsöversikt*, s. 124-125.
<https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/2021/2272>

bland elever. Köer, så som fallet är idag, innebär att en elev som är i behov av stöd inte får det stöd som hen är berättigad till enligt skollagen, vilket enligt samma lag ska ges skyndsamt. Vidare kan det leda till att eleven i väntan på stöd hamnar än längre från att nå skolans mål och riskerar att hamna i utanförskap med varken studier eller arbete.

Vi tycker att utredningen gör ett viktigt förtydligande gällande återgång från resursskola, se sida 120. **Vi instämmer i att placering måste ske i samråd med elev och vårdnadshavare och vi menar även att det måste finnas krav på att återgången är förankrad, strukturerad och väl planerad och att den genomförs successivt.** Individuella med NPF kan ha svårt för förändringar och en hastig och/eller oplanerad förändring kring en så stor del av elevens liv kan starkt försämra elevens mående vilket också kommer påverka fortsatt skolgång. Därtill vill vi tydliggöra att funktionsnedsättning inte försvinner, den kompenseras för. Att återgång till ordinarie klass ses som en målsättning förutsätter också att de anpassningar och den kompetens som genererat elevens goda resultat även måste finnas i mottagande skola och klass vid återgång. En elev ska inte riskera att straffas för att anpassningar och hjälp varit framgångsrika och då tvingas återgå till ordinarie klass utan att det är säkerställt att det behov eleven har kommer tillgodoses även på mottagande skola.

Vidare anser vi att **det bör tydliggöras en tidsintervall för uppföljning och utvärdering. Vi vill även se att det läggs förslag på att det ska tas fram riktlinjer kring hur uppföljning och utvärdering ska göras och utifrån vilka kriterier.** Det är otroligt viktigt att det genomförs uppföljningar och utvärderingar av placering och att det finns någon som alltid är ansvarig för elevens utveckling så att eleven inte riskerar att glömmas bort, särskilt om placeringen innebär ett formellt byte av hemskola. Även om det idag krävs att åtgärdsprogram följs upp och att det finns en plan kring elevens fortsatta skolgång och placering i resursskolor vet vi från våra medlemmar att det i realiteten ofta saknas systematiska och regelbundna uppföljningar och återkopplingar.

4.3.4 Möjliga lösningar

Vi instämmer helt i utredningens bedömning om att det behövs en omfattande utredning i frågan om tilläggsbelopp för att skapa en stabilitet för skolorna, men vi ser även behov av att fler åtgärder och insatser ska vara berättigade ersättning. Vi anser att SPSM ska ges i uppdrag att se över vilka ytterligare åtgärder och insatser som kan vara berättigade ersättning.

4.4 Förslag och bedömning om tillämpning och statistik

Utredningens förslag: Statens skolverk ska, i samverkan med Specialpedagogiska skolmyndigheten, ges i uppdrag att ta fram stöd för tillämpningen av bestämmelserna om tilläggsbelopp.

Utredningens bedömning: Statens skolverk bör ta in uppgift från kommuner och enskilda huvudmän om de vid någon av sina skolenheter har begränsat sitt mottagande till elever i behov av sär- skilt stöd, och i så fall vilka skolenheter som har ett begränsat mottagande.

Vi tillstyrker förslaget, dock ser vi gärna att SPSM, som har spetskompetensen kring specialpedagogik, bör ha huvudansvaret för att tillsammans med Skolverket ta fram stöd för tillämpning av bestämmelserna om tilläggsbelopp. Vi understryker att frågan om tilläggsbeloppet är väldigt viktigt att hitta fungerande lösningar kring. Det är alltid den enskilde eleven som blir lidande när skolan inte har resurser.

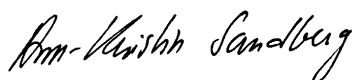
Det är otroligt viktigt att det finns tydlig statistik över resursskolor. Statistik ger en tydligare bild av hur situationen ser ut för elever med särskilda behov. **Vi anser också att statistik måste till när det kommer till måluppfyllelsen för elever med neuropsykiatrisk**

funktionsnedsättning (NPF), vilka ofta går på resursskolor. Vi anser att statistiken behövs även för elever med NPF i ordinarie skolor. Bristen på statistik omöjliggör ordentlig utvärdering av huruvida insatser för dessa elever fungerar. Statistik kring måluppfyllelse för dessa elever leder också till att skolhuvudmännen måste visa att de tar sitt ansvar för varje enskild elevs skolsituation.²

5.3 Förslag om förlängning av undantaget från krav på behörighet

Utredningens förslag: Den tid som övergångsbestämmelserna om undantag från krav på legitimation och behörighet för att få bedriva under visning och besluta om betyg i grundsärskolan, gymnasiesärskolan, särskild utbildning för vuxna och specialskolan bör förlängas till utgången av juni år 2028.

Vi har förståelse för förslaget och anser att så som situationen ser ut finns det ingen annan lösning än den som utredningen föreslagit. För elever med särskilda behov är det otroligt viktigt med personal som har kunskap och rätt kompetens och därför ser vi allvarligt på bristen på rätt kompetens på de skolor som arbetar just med dessa elever. **Vi vill därför att det i förslaget ska framgå krav på att varje skola har ett ansvar att för varje obehörig lärare har en plan för att uppnå behörighet och rätt kompetens.**

Ann-Kristin Sandberg
Förbundsordförande

² <https://skolvarlden.se/artiklar/skolverket-ljuger-om-elevframgangar>